

## เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาเรามาปฏิบัติธรรม เราคิดว่าพอได้ปฏิบัติแล้วเราก็ได้ทำคุณงามความดี แต่คุณงามความดี มันยังมีมากกว่านี้อีก เวลาเราสวดมนต์ เห็นไหม ความดีที่ยิ่งๆ ขึ้นไปกว่านี้ยังมีอยู่ ความดีระดับนี้มันใช่ความดีไหม ใช่ เป็นความดี ถ้าเป็นความไม่ดีเขาก็อยู่กันทางโลกของเขา โลกของเขา เขาก็ว่าเป็นความดีของเขา แล้วเขาก็บอกว่าเขามีคุณงามความดีมาก เพราะอะไร เพราะเขาช่วยสร้างสรรค์โลก แต่ไอ้พวกที่ไปวัดไปวานี้เป็นไอ้พวกที่ไม่เอาไหน ไอ้พวกที่ไม่สู้สังคม ไอ้พวกที่จนตรอกจนมุมแล้วไม่มีทางไปก็ไปอยู่วัดอยู่ว่า นี่ความดีของเขา เขาคิดของเขาอย่างนั้น

แต่ถ้าความดีของเราละ ถ้าเรามาอยู่ มาประพฤติปฏิบัติแล้ว ความดีที่จะเพิ่มมากขึ้นไปมันต้องมี ไม่ใช่ไหลลงต่ำ มันจะไหลลงไปเรื่อยๆ คุณสิ เวลาเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราเกิดมาโดยเป็นตัวคนของเรา แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติเราทำคุณงามความดี เราก็ทำแค่เฉพาะส่วน ถ้าทำเฉพาะส่วนมันแก้ไขอะไรไม่ได้หรอก การทำเฉพาะส่วน เช่น สติ เช่น ทำสมาธิ เช่น ทำให้เกิดปัญญา มันเป็นการทำเฉพาะส่วน แต่เป็นเฉพาะส่วนเพื่อจะพัฒนาให้มันเข้มแข็งขึ้นมา เพื่อพัฒนาให้มันดีขึ้น ไม่ใช่พัฒนาให้มันเลวลง ถ้าพัฒนาให้เลวลง สิ่งใดที่เกิดขึ้นมาแล้วมันจะเลวลง คำว่าเลวลง เห็นไหม เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาแล้ว ภาวนาไปแล้วจิตเสื่อม เป็นสมาธิแล้วก็เสื่อม จิตเสื่อม เพราะเหตุใด จิตเสื่อม เพราะไม่มีสติ จิตเสื่อมเพราะไม่มีการบำรุงรักษา พอได้สิ่งใดขึ้นมาแล้วก็ห่อเหิม ทะเยอทะยาน ห่อเหิมทะเยอทะยานขึ้นไปมันก็เป็นเรื่องของกิเลสตัณหาทะเยอทะยานอยากทั้งนั้น

แต่ด้วยความทะเยอทะยานอยากใหม่ แค่ความเป็นเฉพาะส่วนมันก็ทำได้ **“ทุกอย่างเรามีความรู้ เราทำเรื่องส่วนตัวของเรา เฉพาะส่วนเราทำได้”** แต่ถ้าเข้าไปในสังคม สังคมเขาจะยอมรับไหม สังคมเขาไม่ยอมรับความเห็นของเราหรอก เขาต่อต้านด้วย นี่มันความเห็นเฉพาะของเรา มันไม่ใช่ของสังคม กว่าสังคมจะตกผลึกขึ้นมาจนเป็นความเห็น

ของเขา สังคมมันตกลึกเป็นประเพณีวัฒนธรรม อันนี้มันอยู่ที่อำนาจวาสนาบารมีขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้นำ

ถ้าผู้นำวางรากฐานเอาไว้ วางรากฐานศีลธรรมจริยธรรมเอาไว้ แล้วเราก็บอกกันว่าจะถนอมรักษา จะรักษาศาสนา จะช่วยกันทำสังคายนาก็ไม่กันไปทั้งนั้น คิดแต่จะทำแต่ตัวเองทำอะไร ศาสนามันอยู่ที่ไหน เวลาทำสังคายนาวลารื้อคั้นขึ้นมา รื้อคั้นขึ้นมาทำไม รื้อคั้นขึ้นมาเก็บไว้ในตู้ แล้วคนจะคิดจะเวลานี้ก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่ธรรมะอยู่ในตู้สังคายนามา พิมพ์หนังสือขึ้นมาเป็นโกดัง เอาไว้เผาตัวเอง เผาตัวเองให้มันตายไป แต่คุณงามความดีมันอยู่ที่ไหน ตัวศาสนามันอยู่ที่ไหนละ นี่ไงต่างคนต่างจะรักษาศาสนา จะเผยแพร่ธรรม เรายี่แหละสติปัญญาของเรายี่แหละ เราเกิดมาโดยปฏิสนธิจิต เกิดมาโดยตัวตนของเราเราเกิดมาเต็มๆ ในตัวตนของเรา

ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติก็จำเพาะส่วน เห็นไหม คูสิ เวลาเดิน เราต้องอาศัยเท้าเท้านี้มีประโยชน์กับเรามาก เท้าทำให้เราเคลื่อนไหวได้ จะกินข้าวก็อาศัยมือ เว้นแต่คนที่มือด้วน คนมือด้วนแขนด้วนเขาใช้เท้าตัดอาหารแทนมือ เพราะอะไร เพราะเป็นความจำเป็นของเขา เหมือนกัน ถ้าเราประพฤติปฏิบัติของเรา เราทำของเราได้ทุกอย่าง เราจะใช้ส่วนใดเพื่อประโยชน์กับเรา เราใช้ได้ทั้งนั้น เราใช้ได้รอบตัว แม้แต่ศีรษะของเรา เรายังใช้โขกได้ เรายังใช้เป็นอาวุธของเราได้ สิ่งต่างๆ มันจะใช้เป็นอาวุธของเราได้ ถ้าเราฝึกฝนของเรา เราจะเข้าใจการประพฤติปฏิบัติของเรา การประพฤติปฏิบัติของเรามันต้องพัฒนาขึ้นมา

นี่มันเรื่องของโลก เราอยู่กับโลก สิ่งปลูกสร้างทั้งหมด สร้างอยู่บนแผ่นดิน แผ่นดินก็เรื่องของโลก มันเป็นโลก เป็นภวาสวะ เป็นภพ เป็นแผ่นดิน แต่เราอาศัยเขาอยู่ แต่เราก็ไม่ได้อยู่กับเขาตลอดไป แผ่นดินยังอยู่ เราตายไปแล้วแผ่นดินก็ฝังซากศพเรา แต่จิตเราไปไหน โลกมันที่อยู่ของมันอย่างนี้

แล้วเราก็บอกว่าโลกเป็นใหญ่ ใครมาที่ต้องโอ้ โอ้ก็บ้านมิ่งสิ บ้านใครบ้านมัน ก็จะมาขัดเกลาภิเลส ถ้าจะมาขัดเกลาภิเลสเราก็ต้องขัดเกลาสิ เราไม่ต้องไปโอ้ใครหรือใครจะไป ใครจะมามันเป็นผลของวิภูฏะ มันเรื่องของเขา มันไม่ใช่เรื่องจำเป็นอะไรของเราเลย เรื่องของเราคือ เราต้องดูแลใจเรา เอาใจเราขึ้นมา เราจะมีหลักมีเกณฑ์ของ

เราขึ้นมา ถ้ามีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา ไอ้เรื่องอย่างนั้นมันก็เรื่องภายนอก ไอ้ที่มาไอ้กันอยู่นี้ มันคือเขาหลอกใช้ ถ้าไอ้แล้วเราไปกินเหยื่อเขา เขาก็ไอ้ พอเขาเหยียบหัวได้นะ เขาจะเหยียบจมดินไปเลย แล้วเขาจะเอาตัวเขาเข้ามาเป็นใหญ่ เพราะอะไร เพราะเราไปเห็นโลกเป็นใหญ่ไป

ถ้าเราเห็นธรรมเป็นใหญ่ เรามีจุดยืนของเรา เรามีหลักการของเรา หลักการของเรา ก็คือศีลธรรม ข้อวัตรปฏิบัติ กติกาของที่นั่น คฤสี วัตรปฏิบัติที่ไหน ที่นั่นก็เป็นที่นี่ ต้องเป็นอย่างนั้น ใครเข้ามาก็ต้องปรับตัวเองเข้ามาสู่ข้อวัตรปฏิบัติอันนั้น ไม่ใช่เข้ามาวัดแล้วจะเอาข้อวัตรปฏิบัตินั้นมาสู่ตัวเอง ตัวตนเป็นใหญ่ใช่ไหม โลกเป็นใหญ่ใช่ไหม

มันต้องให้ธรรมเป็นใหญ่สิ ถ้าธรรมเป็นใหญ่มันคืออะไรละ ธรรมวินัย เหตุและผลรวมลงเป็นธรรม เรื่องโลกๆ มันก็เป็นเรื่องของโลก มันมีมาอยู่อย่างนี้ โลกธรรม ๘ เป็นธรรมะเก่าแก่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประสบกับเรื่องอย่างนี้มามหาศาล แล้วเรื่องสรรเสริญเยินยอนนี้ โลกมันมีมาแต่เก่า ของเดิมๆ แล้วจะไปตื่นตื่นอะไรกับมัน ไร้สาระ ใครจะติเตียน ใครจะติฉินนินทาว่าอะไรก็เชิญตามสบาย แต่ขอให้เราทำอยู่ในหลักเกณฑ์ของเรามันก็พอแล้ว เพราะเราอยู่ในหลักเกณฑ์ของเรา เขาถึงติฉินนินทาใช่ไหม แต่ถ้าเราเป็นคนเลวทราม ใครมันจะมานินทามึง เพราะมันเลวทรามอยู่แล้วไม่ต้องไปนินทา เพราะมันเลวทรามในตัวมันเอง แต่ที่เขานินทานั้นเขานินทาใคร เขานินทาคนที่มีการมีธรรมใช่ไหม เขานินทาคนที่สังคมยอมรับใช่ไหม เขาถึงนินทา แต่ถ้าเราไม่มีคุณธรรม เขาจะนินทาเราไหม

ลมปาก โลกธรรม ๘ มันเป็นของเก่าแก่ ไม่ต้องไปสนใจหรอก เพราะอะไร เพราะของเรามีความจริงอยู่ เพราะของเรามีคุณธรรมอยู่ มันถึงมีติฉินนินทา มันถึงมีโลกธรรม ๘ มีแรงเสียดสี แต่ถ้าเราเลวนะ ไม่มีใครมามองหรอก หันหน้ามามองยังไม่หันเลย หันหน้าไปทางอื่นสุดอากาศบริสุทธิ์ดีกว่า หันหน้าไปสุดอากาศที่มันเหม็นๆ ใครจะหันหน้าไปสุด

มันดีในตัวเราไป มันดีที่เรา มันดีที่การประพฤติปฏิบัติของเรา มันดีที่หัวใจของเรา ถ้ามันดีนะ แต่ถ้ามันไม่ดีละ คฤสี หลวงตาท่านพูดประจำ ใจของคนนี่มหัศจรรย์มาก ทำให้ดีก็ได้สุดยอด ทำให้เลวก็เลวได้สุดๆ ที่มันทำลายล้างกัน เห็นไหม อะไรที่ทำร้าย

กันอยู่นี้ มันก็มาจากใจนั่นล่ะ มันมาจากความคิด มันมาจากการวางแผน มันมาจากการเห็นแก่ตัว มันมาจากความมักมาก มันมาจากความอยากใหญ่ มันทำร้ายเขาหมดเลย

แต่ถ้ามันมีคุณงามความดีล่ะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม คุณพระโพธิสัตว์สิ เสียสละชีวิตนะ แม้แต่เป็นสัตว์ เป็นหัวหน้าลิง เวลาลูกน้องโดนเขาจะฆ่าไปถึงหน้าผาแล้วไปไม่ได้นี่ ทอดตัวลงเลย ทำข้างหนึ่งจับหน้าผาข้างนี้ มืออีกข้างหนึ่งจับหน้าผาข้างโน้น ให้ลูกน้องทั้งหมดเหยียบบนร่างนี้ไป ไปให้หมด แล้วเหลือเราเอาตัวรอดของเราเอง ถ้าหัวใจมันดี มันเสียสละได้แม้แต่ชีวิตของเขา เพื่อประโยชน์กับสังคม เพื่อประโยชน์กับโลก ถ้าใจมันดีมันเสียสละได้ทั้งนั้น แต่ถ้ามันเลว เห็นไหม มันดีมันเลวมันอยู่ที่ใจเรา แล้วไปตื่นเต็นอะไรกับรอบข้าง เขามาแล้วก็ไป ชีวิตเรามาแล้วก็ไป แล้วมันมีอะไรล่ะ มันมีอะไร มันไม่มีอะไร เราถึงไม่ต้องไปสนใจอะไรทั้งสิ้น

จิตของเรา คุณแลใจเรา คุณแลการประพฤติปฏิบัติของเรา เราก็อยู่ของเรานั้นแหละ มันไม่ใช่เห็นแก่ตัวนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นแก่ตัวไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสียสละมา เห็นไหม ลูกเพียงคลอดนะ ลูกเพียงคลอดวันนั้น พ่อแม่ที่ใจเป็นสุภาพบุรุษ พ่อแม่ที่รักลูกมาก ลูกเพียงคลอดออกมาแล้วเข้าไปดูหน้าลูกไม่ได้ คุณสิ มันเจ็บช้ำน้ำใจแค่ไหน แล้วมันต้องไป ไม่ใช่ว่าโดนจับไปออกมา นะ ตัวเองหนีเขาออกมา หนีบ่วงโซ่ทองคล้องใจ หนีโซ่ทองมา โซ่ทองนี้มันคล้องมา เห็นไหม ห่วงนางพิมพา ห่วงราहुล แต่ก็หนีออกมาด้วยหัวใจอันชอกช้ำ เพราะอะไร เพราะความรัก ความโหยหา แต่ต้องออกไปประพฤติปฏิบัติ ออกไปเพื่อเอาชีวิตนี้รอดก่อน

ถ้าเอาชีวิตนี้รอดไม่ได้ ตัวเองรอดไม่ได้ นางพิมพาก็รอดไม่ได้ สามเณรราहुลก็ไม่ได้เป็นพระอรหันต์ พระเจ้าสุทโธทนะก็ไม่ได้เป็นพระอรหันต์ อย่างนี้มันเห็นแก่ตัวไหม จะเอาอะไรมาเห็นแก่ตัว มีแต่การเสียสละ คนเห็นแก่ตัวมันมีแต่มาหลอกลวง สามเณรราहुลเกิดแล้วใช่ไหม โอ้ รักมาก สามเณรราहुลรักมาก รักมากแล้วไปหาพระเจ้าสุทโธทนะรักลูกมาก พ่อจะให้อะไรล่ะ ให้สมบัติใช่ไหม มันมีแต่หน้าไหว้หลังหลอก แล้วเวลาจะเสียสละก็บอกว่าเห็นแก่ตัว

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเรามีจุดยืนของเรา เรามีคุณธรรมของเรา มันเห็นแก่ตัวตรงไหน เราจะคล้อยตามใจใหม่ เราเป็นผู้ใหญ่เราจะต้องสั่งสอนเด็ก เราเป็นผู้ใหญ่เราต้องมีจุดยืน

ของเรา ถ้าเราควบคุมเขาไม่ได้ เราสั่งสอนเขาไม่ได้ เขาเรียกว่า อุเบกขา ไข้ไหม มันเป็นกรรมของสัตว์ ก็ต้องปล่อยเขาไป แต่ตัวเราจะไม่เสียหลักการของเรา หลักการของเราต้องอยู่นะ หัวใจของเราต้องอยู่ ศีล สมาธิ ปัญญาของเราต้องอยู่ ถ้าใครดี ใครต้องการพึ่งอาศัย เขาจะได้ประโยชน์จาก ศีล สมาธิ ปัญญา จากหลักใจอันนี้ แต่ถ้าเขาเป็นคนพาล เขาจะไม่ได้พึ่งอาศัยศีล สมาธิ ปัญญา สิ่งที่เป็นหลักใจอันนี้ เพราะเขาเข้าไม่ถึง เขาเข้าไม่ได้ แล้วศีล สมาธิ หรือแก่นธรรมอันนี้จะเคลื่อนตามเขาไปทำไม จะคล้อยตามเขาไปทำไม

เห็นไหม นี่ไง **“บอกจะช่วยโลกจะแบกโลก ก็สอนฉันสิ ฉันเป็นคนทุกข์คนยากก็เมตตาฉันสิ”** เมตตาตัวก่อน โคนันทวิสาล เห็นไหม ต้องช่วยเหลือตัวเองก่อน ถ้าตัวเองไม่ช่วยเหลือตัวเอง แล้วใครจะช่วยเหลือ โคนันทวิสาล เวลาใครดูถูก เวลาจะให้เขาไป เพราะฝึกมาดี ถ้าพูดด้วยการเหยียดหยามนะ โคนันทวิสาลไม่ไปเลย สุดท้ายแล้วพอเขาแพ้พันนั้น เขาโดนยึดทรัพย์หมด เสียใจมาก โคนันทวิสาลบอกว่าจะแก้ตัวใหม่ แต่ต้องให้เจ้านายพูดด้วยคุณงามความดี ถ้าพูดด้วยคุณงามความดีจะลากไปได้หมดเลย เนี่ย โคนันทวิสาล ต้องช่วยเหลือตัวเองก่อน เทวดา อินทร์ พรหมจะช่วยเราต่อเมื่อเราช่วยตัวเองก่อน

เวลาเรานั่งสมาธิภาวนา เห็นไหม เวลาจิตเราสงบ เทวดา อินทร์ พรหมจะมาปกป้องดูแลเรา ดูแลเพราะอะไร ดูแลเพราะเขาได้บุญกุศลจากเราทั้งนั้น อยากได้บุญกุศล เขารู้ว่าอะไรคือบุญกุศลของเขา บุญกุศลคือจิตที่มันผ่องแผ้ว บุญกุศลอันนั้นคือการพ้นจากทุกข์ บุญกุศลคือหัวใจของเราที่มีความสุขนี้

แต่นี้มันก็เป็นบุญกุศลที่เขาเรียกว่า อามิส สิ่งที่เสียสละทาน เพราะอะไร เพราะเราหยาบ คนเราหยาบ เราเสียสละความรู้สึกร่างกายช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เราก็ต้องเสียสละด้วยวัตถุ เอาวัตถุนี้มาเสียสละกัน แล้วเสียสละมาเพื่ออะไร ก็เพื่อหัวใจ เพราะมันหยาบ มันยังทำใจไม่ได้ แต่ถ้ามันละเอียดขึ้นมาละ ละเอียดขึ้นมา ก็ภาวนา

นี่ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ทานร้อยหนพันหนไม่เท่าถือศีลบริสุทธิ์หนหนึ่ง มีศีลบริสุทธิ์ร้อยหนพันหนไม่เท่ามีสมาธิหนหนึ่ง มีสมาธิร้อยหนพันหนไม่เท่าเกิดปัญญาหนหนึ่ง เพราะปัญญานั้นมันจะทำให้ชำระกิเลสได้ ฉะนั้น เราทำทานร้อยหนพันหน ทำเป็น

หมื่นๆ หน แล้วถ้ามีสมาธิขึ้นมาละ ถ้ามีปัญหาขึ้นมา มันจะมีคุณค่ามากกว่าไหม แล้วเราเสียสละวัตถุกัน อู้หุย เสียสละมากนะ เอาสิบล้อเข้ามาดัมป์เลย ๔-๕ คัน โกดังสินค้า มันมีมากกว่านี้ ไปดูท่าเรือคลองเตยสิ ท่าเรือคลองเตยมันจะทับมึงตาย มันเป็นวัตถุนะ ถ้าคนไปบ้ากับมันไปหลงกับมัน มันก็ไปตื่นเตนกับมันไง

เราจำเป็นต้องใช้อย่างนั้นไหม เราจำเป็นจะต้องใช้มากขนาดนั้นเชียวหรือ เพราะไม่มีสิ่งใดเก็บไว้ได้เลย ทุกอย่างเป็นอนิจจังหมด อยู่ที่การบริหารจัดการของเรา ถ้าเราบริหารจัดการได้นะ แม้แต่วัตถุสิ่งของเล็กน้อย แต่เราบริหารจัดการให้ใช้ดำรงชีวิตของเราได้ตลอดไป แต่ถ้าของมีมากน้อยขนาดไหนแล้วเราบริหารจัดการไม่เป็น มันน่าเสียหมด เพราะอะไร เพราะมันมีอายุของมัน วัตถุสิ่งใดมันก็มีอายุเท่าวัตถุสิ่งนั้น เวลาหมดอายุ มันก็ต้องเน่าสลายไปตามสิ่งนั้น

แล้วเราจะบริหารจัดการของเราได้อย่างไร เพราะเราสร้างของเราตลอดเวลา เห็นไหม ถ้าเราสร้างหัวใจของเราขึ้นมา เขาจะอาศัยเราได้ เป็นผู้ชี้นำ นี้ ชงชัย ใจ ชงชัยของพระอรหันต์ ครูบาอาจารย์ของเราเป็นผู้นำของเรา นำที่ไหนล่ะ จะนำกันลงวังน้ำวนไซ้ไหม จะนำกันลงนรกอเวจีไซ้ไหม หรือจะนำไปพ้นจากวังน้ำวน จะนำไปขึ้นสวรรค์ จะนำไปสิ้นภพสิ้นชาติ ถ้านำไปสิ้นภพสิ้นชาติมันไม่หวั่นไหวใจ ไม่หวั่นไหวไปกับโลกธรรม ๘ ไม่หวั่นไหวไปกับลาภสักการะ

โมฆบุรุษตายเพราะลาภ อยากดัง อยากใหญ่ อยากให้คนนับถือ มันจะตายเกลี้ยงตายเกลี้ยงเพราะอะไร เพราะเอาอกเอาใจเขาใจ “โอ้ กลัวเขาจะว่าคนนี่ไม่ดี” มึงอยากเป็นคนดี มึงก็โดนเขากระที่บ แต่ถ้ามึงเป็นความจริง เห็นไหม ต้องยืนอยู่บนสังขารของเรา อยู่ในหลักธรรมของเรา หลักธรรมของเรามันเป็นสังขาร หลักธรรมมันมาจากไหนล่ะ มาจากปฏิสนธิจิต เราเกิดมาด้วยภพ เราเกิดมาด้วยองค์ประกอบที่ครบสมบูรณ์ ไม่ใช่จำเพาะส่วน

ในการประพฤติปฏิบัติจำเพาะส่วนกันก่อนเพราะอะไร เพราะเราอ่อนแอ เราทำของเราไม่ได้ เราไม่มีความสามารถพอ เราถึงต้องตั้งสติ เราก็อำจำเพาะส่วนก่อน ยับยั้งก่อน สร้างฐานก่อน พอมีฐานมีรากขึ้นมา เราถึงสร้างองค์ประกอบขึ้นมา สร้างโครงสร้างขึ้นมา เห็นไหม เหมือนสร้างบ้านสร้างเรือน “โอ้ย ถ้าสร้างบ้านสร้างเรือนนี้

**เป็นวิปัสสนิกะ”** ไม่เป็นความจริงหรือ เห็นไหม **“ว่างไม่มีอะไรเลย ธรรมะไม่มีอะไรเลย เป็นนามธรรม ไม่มีหรือ”** ไอ้ที่พูดกันอยู่นี้มันโม้ทั้งนั้น นั่นละไม่เคยภาวนา อ่านพระไตรปิฎกค้นคว้าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมะคือความสงบเย็น สงบเย็นก็ฝึกให้มันสงบ แล้วมันก็เย็น ก็ควายไ้ ควายมันกินหญ้าเสร็จแล้ว มันก็นอนแช่น้ำอยู่นั่นนะ เดียวมันก็ไปกินหญ้าต่อ มันสงบแบบควาย

แต่ถ้ามันสงบแบบจริง มันจะเป็นความจริงของเราขึ้นมา มันจะเป็นจริงขึ้นมา มันต้องมีการสร้างฐาน มีสติ มีปัญญาขึ้นมา **“สติก็เป็นสมมุติ โน่นก็เป็นสมมุติ สมาธิก็อนิจจัง ไม่มีสิ่งใดเป็นประโยชน์อะไรเลย”** นี่คือความคิดของเขานะ แต่ถ้าเรามีครูบาอาจารย์นะ พิสูจน์ได้ ตั้งสติให้ได้ ทำสมาธิให้ได้ แล้วสร้างปัญญาให้ได้ แล้วปัญญาที่ขึ้นมา มันจะเข้าใจตัวเราเอง

ถ้าเราไม่มีดี เขาจะไม่หันหน้ามามองเราหรือ แต่คำว่าดี ก็ไม่ใช่ดีดี ถ้ามีดี เอาดี เอาชั่ว ก็เหมือนกับเหยียบย่ำทำลายกัน ศาสนานี้ไม่ได้เหยียบย่ำทำลายกัน ศาสนานี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรู้สัตว์ชั้นสัตว์ แต่คนหยาบคนละเอียด คนหยาบนี้เราจะไปยุ่งกับเขาไม่ได้ มันเป็นภาระ มันเป็นเรื่องเดือดร้อน คนพาล คนหน้าด้านนี้ บัณฑิตเขาเตือนเรา เราต้องไม่ใช่คนหน้าด้าน คนหน้าด้านเขาก็มาหน้าด้านกันอยู่อย่างนี้ แล้วเราก็ออกมาอยู่อย่างนั้น ทนอยู่กับคนหน้าด้าน มีหลักมีเกณฑ์สิ เราอยู่กับเรา ไม่ใช่เหยียบย่ำหรือถูกเหยียดหยามกันนะ ชาติคุณะมันเป็นอย่างนั้น มันก็คือเป็นอย่างนั้น แล้วน้ำกับน้ำมันเข้ากันไม่ได้ ธรรมะมันเข้ากับกิเลสไม่ได้หรือ ธรรมะมันเข้ากับโลกไม่ได้ แต่ที่อยู่กับโลก อาศัยโลก ให้โลกมันร่วมเย็นเท่านั้น แต่มันเข้ากันไม่ได้ เอาแต่อาศัยอย่างนั้น อึดอัดนะ เทพระเบิด ทนเอาฉิบหายเลย เอวัง